

# ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 1<sup>ΟΥ</sup> ΕΤΟΥΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ “ΕΓΩ, ΕΣΥ ΚΑΙ ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ”

[http://dipe-a.thess.sch.gr/kainotomes/politism\\_diktva\\_topiko-dik.html](http://dipe-a.thess.sch.gr/kainotomes/politism_diktva_topiko-dik.html)

Το Δίκτυο αποτελεί προέκταση του πολιτιστικού προγράμματος «Παί-ζω με τα δικαιώματά μου», που υλοποιήθηκε από το 2010 έως το 2013 στα δημοτικά σχολεία της Διεύθυνσης ΠΕ Αν. Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με την Παιδαγωγική Καλλιτεχνική Ομάδα «Σχεδία στην πόλη» και υποστηρίζεται από σχετικό υλικό. Αφορμή για την ίδρυση του Δικτύου αποτέλεσε η δημιουργική και αποτελεσματική συνεργασία με το Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας το σχολικό έτος 2012-13, στα πλαίσια της πιλοτικής εφαρμογής δίωρου εκπαιδευτικού προγράμματος από εθελοντές παιδαγωγούς σε τμήματα δημοτικών σχολείων και νηπιαγωγείων της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.

Το Δίκτυο είναι διετές και στοχεύει στη δημιουργία σχολικών κοινοτήτων φιλικών προς τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ως εκ τούτου, προαπαιτεί τη συμμετοχή ολόκληρων σχολείων, με βασική προϋπόθεση την εμπλοκή τουλάχιστον του ήμισυ του αριθμού των τμημάτων τους.

Το Δίκτυο υλοποιείται στα πλαίσια εκπόνησης προγράμματος πολιτιστικών θεμάτων σε δυο προβλεπόμενες από τη σχετική εγκύκλιο του Τμήματος ΣΕΠΕΔ του Υπουργείου Παιδείας (ΥΠΑΙΘ, 2013α) θεματικές: α) Ανθρώπινα Δικαιώματα μέσα από τον πολιτισμό και τις τέχνες και β) Έτος του Ενεργού Πολίτη. Οι δράσεις του προγράμματος προϋποθέτουν την υιοθέτηση της διαθεματικής προσέγγισης και της διάχυσης αυτών σε όλα τα μαθήματα, καθώς η αποτελεσματική αγωγή στην άσκηση, στη διεκδίκηση, στο σεβασμό και στη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τη διαμόρφωση των ενεργών πολιτών του μέλλοντος, δε δύναται να ενταχθεί στα στενά πλαίσια ενός μόνο μαθήματος, ούτε να υλοποιηθεί ως ανεξάρτητο πρόγραμμα στην Ευέλικτη Ζώνη. Αποτελεί μια διαρκή εκπαίδευση με μη τυπικές μεθοδολογίες, βασισμένη στα βιώματα και στην ενεργή συμμετοχή των μαθητών, που εκτείνεται σε όλο το φάσμα της σχολικής ζωής, εμπλέκοντας μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς σε μια αλληλεπιδραστική εκπαίδευση για τη δημιουργία και την προάσπιση ενός δημοκρατικού περιβάλλοντος και μιας κουλτούρας υποστηρικτικής στα δικαιώματα (Andreopoulos & Richard, 1997· Covell, Howe & McNeil, 2010· Flowers, 2004· Tibbitts, 2005)

Η συμμετοχή του Προϊσταμένου Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης ως συνεργάτη του Δικτύου, διασφάλισε αφενός την επιστημονική και παιδαγωγική επίβλεψη του σχεδιασμού των προτεινόμενων δράσεων και του εκπαιδευτικού υλικού του προγράμματος και αφετέρου, την προβλεπόμενη από την κείμενη νομοθεσία υποχρεωτική συνεργασία των Υπευθύνων Σχολικών Δραστηριοτήτων με τους Σχολικούς Συμβούλους για τη διαμόρφωση του μεθοδολογικού και γνωστικού πλαισίου ανάπτυξης των προγραμμάτων (ΥΠΑΙΘ, 2013β). Επιπροσθέτως, η συνεργασία με τη Διεθνή Αμνηστία, το Συνήγορο του Πολίτη, την Εισαγγελία Ανηλίκων και την Action Aid, εμπίπτει στις προβλεπόμενες από το Υπουργείο Παιδείας συνεργασίες με φορείς στα πλαίσια της σχολικής ζωής και του πολιτισμού (ΥΠΑΙΘ, 2012)

### ΠΙΘΑΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΟΛΕΣ

Η επάρκεια και ετοιμότητα των επιμορφωτών και η μεταδοτική και παρωθητική τους ικανότητα

Η πληρότητα του υποστηρικτικού υλικού (cd)

Η εκπαιδευτική ετοιμότητα των εκπαιδευτικών

Η μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών

Η σχέση και η στάση εκπαιδευτικών και μαθητών απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα

Περιορισμένη υλικοτεχνική υποδομή και απουσία μέσων (π.χ. μηχανήματα προβολών, ηλεκτρονικός υπολογιστής)

Έλλειψη χρόνου και πόρων

### ΕΙΣΔΟΧΕΣ

-2149 μαθητές 13 δημοτικών σχολείων

-124 εκπαιδευτικοί

-Η Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Διεύθυνσης ΠΕ Αν. Θεσσαλονίκης

-Ο Προϊστάμενος Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης της Περιφερειακής Διεύθυνσης ΠΕ & ΔΕ Κ. Μακεδονίας

-Η Υπεύθυνη των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας

-Ο Συνήγορος του Πολίτη

-Η Εισαγγελία Ανηλίκων Θεσσαλονίκης

-Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας

-Η εκπαιδευτική βαλίτσα της Action Aid

-Cd με εκπαιδευτικό υλικό

-Επιμορφωτικές και ανατροφοδοτικές συναντήσεις για εκπαιδευτικούς

### ΣΚΟΠΟΣ

Η περιφρούρηση και προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η αναγνώριση και ανάληψη των ατομικών και συλλογικών υποχρεώσεων από το σύνολο της σχολικής κοινότητας, για τη διαμόρφωση ενός σχολικού περιβάλλοντος φιλικό προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και συνεπές προς την εκπλήρωση των τυπικών και άτυπων υποχρεώσεών του.

### ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

#### Οι μαθητές:

-Γνωρίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα των παιδιών, καθώς και τους φορείς, που τα προασπίζονται.

-Γνωρίζουν τις υποχρεώσεις τους.

-Ευαισθητοποιούνται και αναπτύσσουν κριτική σκέψη ως προς τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις, τη διαφορετικότητα, τα στερεότυπα, το ρατσισμό, την ξενοφοβία, την ενδοσχολική και εξωσχολική βία.

-Αποκτούν στάση φιλική προς τα δικαιώματα.

-Αναγνωρίζουν τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων και ενεργοποιούνται για την απόλυσή τους.

-Αναγνωρίζουν τη σημασία της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων και του σεβασμού των δικαιωμάτων στην αρμονική συμβίωση.

-Εργάζονται συλλογικά και δημιουργικά για την προστασία και προάσπιση των δικαιωμάτων στην τάξη και στη σχολική κοινότητα.

-Βελτιώνουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις μέσω της προσωπικής καλλιέργειας και αλλαγής.

-Αναπτύσσουν την ικανότητα της αναζήτησης και διεύρυνσης των γνώσεών τους.

-Αναπτύσσουν τη δυνατότητα ενσυναίσθησης.

-Δραστηριοποιούνται δημιουργικά μέσα από τις τέχνες και τον πολιτισμό.

-Επιτυγχάνουν γνωστικούς, συναισθηματικούς και κοινωνικούς στόχους.

-Αναπτύσσουν οριζόντιες ικανότητες.

#### Οι εκπαιδευτικοί:

-Εξοικειώνονται με την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα.

-Αποκτούν νέες γνώσεις και εμπειρίες.

-Διαμορφώνουν νέες στάσεις.

-Συμβάλλουν στην ανάπτυξη θετικού κλίματος στην τάξη και στη διαμόρφωση μιας κουλτούρας φιλικής προς τα δικαιώματα.

-Αντιλαμβάνονται τις τέχνες και τον πολιτισμό ως πηγές εκπαιδευτικών μέσων και τεχνικών.

-Αντλούν προσωπική και επαγγελματική ικανοποίηση από την συμβολή τους στην επίτευξη των στόχων.

Ως κύριος σκοπός του Δικτύου ορίστηκε η περιφρούρηση και προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η αναγνώριση και ανάληψη των ατομικών και συλλογικών υποχρεώσεων από το σύνολο της σχολικής κοινότητας, για τη διαμόρφωση ενός σχολικού περιβάλλοντος φιλικό προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και συνεπές προς την εκπλήρωση των τυπικών και άτυπων υποχρεώσεών του. Ειδικότερα, επιδιώκεται με το πέρας της υλοποίησης του Δικτύου η απόκτηση, μέσω της ομαδικής – συλλογικής εργασίας και με όχημα τις τέχνες και τον πολιτισμό, γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων για α) την αρμονική συμβίωση, β) την ανάπτυξη ενεργών πολιτών και γ) την οικοδόμηση ενός ελεύθερου, δημοκρατικού περιβάλλοντος.

Ο παρών απολογισμός προέκυψε από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων, που συμπλήρωσαν οι **116 από τους 124** συμμετέχοντες στο Δίκτυο εκπαιδευτικοί από **102 τμήματα Α' - ΣΤ' τάξης 13 Δημοτικών Σχολείων**:

- 1ο Πρότυπο Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο Α.Π.Θ - Α1/Α2/Γ1/Γ2/Δ1/Δ3/Ε3/ΣΤ1/ΣΤ2/ Ολοήμερο
- 15ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμαριάς - Α/Γ1/Γ2/Ε1/Ε2
- 2ο Δημοτικό Σχολείο Περαιάς - Β1/Γ1/Γ2/Δ1/Δ2/Ε2/ΣΤ1
- 26ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης - Γ/Δ/Ε/ΣΤ
- 4ο Δημοτικό Σχολείο Θέρμης - Α1/Α2/Α3/Β3/Γ1/Γ2/Δ1/Δ2/Ε1/Ε2/Ε3/ΣΤ1/ΣΤ2
- 5ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης - Γ/Δ/Ε/2 τμήματα Ολοήμερου
- 88ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης - Α1/Α2/Β1/Β2/Γ1/Γ2/Δ1/Δ2/Ε1/Ε2/ΣΤ1/ΣΤ2/ ΣΤ3
- 9ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμαριάς - Α/Β/Γ/Δ/Ε/ΣΤ
- Δημοτικό Σχολείο Ν. Κερασιάς - Α/Β/Γ/Δ/Ε/ΣΤ/3 τμήματα Ολοήμερου
- 1ο και 2ο Ιδιωτικό Δημοτικό Σχολείο "Πρότυπα Εκπαιδευτήρια" - Α1/Α2/Α3/Β1/Β2/Β3/Γ1/Γ2/Δ1/Δ2/Δ3/Ε1/Ε2/Ε3/ΣΤ1/ΣΤ2/ΣΤ3
- Διαπολιτισμικό Δημοτικό Σχολείο Νέων Επιβατών - Α1/Α2/Β1/Β3/Δ1/Δ2/Ε1/Ε2/ΣΤ2/ΣΤ3
- Πρότυπο Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο Α.Π.Θ. - Γ/Ε/ΣΤ

- 1) Το 98,28% των προγραμμάτων υλοποιήθηκε διαθεματικά, με διάχυση σε περισσότερα από τρία γνωστικά αντικείμενα.
- 2) Βαθμός, στον οποίο πέτυχαν οι **στόχοι** του προγράμματος:  
Καθόλου: 0%  
Λίγο: 0%  
Πολύ: 74,1 %  
Πάρα πολύ: 25,9 %

- 3) Βαθμός, στον οποίο εκδήλωσαν **ενδιαφέρον οι μαθητές** για το πρόγραμμα:  
Καθόλου: 0%  
Λίγο: 0,9 %  
Πολύ: 40,5 %  
Πάρα πολύ: 58,6 %
- 4) Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρησιμότητα του **εκπαιδευτικού υλικού**, που επιμελήθηκαν και το οποίο περιλάμβανε άρθρα, κείμενα, εγχειρίδια, βιβλία, παραμύθια, καρτούν, έργα τέχνης, προτάσεις δραστηριοτήτων και φύλλα εργασίας κατά τάξη και κατά θεματική, καθώς και επιλεγμένες ιστοσελίδες για σχετικούς φορείς, βιβλία, ταινίες, βίντεο, τραγούδια, παιχνίδια, λογισμικά, σχέδια εργασίας και επιπρόσθετες πληροφορίες.

#### **Καμία (5,17 %)**

#### **Αρνητικές (1,72 %):**

- Μεγάλος όγκος υλικού

#### **Θετικές (93,11 %):**

- Επαρκές ως προς την ποσότητα και την ποιότητα του περιεχομένου του.
- Προσανατολισμός σχετικά με τη διαχείριση και την υλοποίηση του προγράμματος.
- Ποικίλη θεματολογία για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Πλουραλισμός χρήσιμων προτάσεων δράσης, με ελευθερία επιλογής και διαμόρφωσης από τους εκπαιδευτικούς.
- Βοηθητικό στην προσέγγιση του θέματος με τρόπο φιλικό προς τα παιδιά.
- Αρκετά διαφωτιστικό και διευκολυντικό, με ταξινομημένες δράσεις κατά τάξη και κατά είδος δράσεων και με απλοποιημένα φύλλα εργασίας για τους μαθητές.
- Αναλυτική περιγραφή δραστηριοτήτων.
- Διεύρυνση ιδεών για την επιλογή δραστηριοτήτων και κατάλληλων βιωματικών παιχνιδιών.
- Οδηγός για μεθοδολογία.
- Προσφορά γενικότερης παιδαγωγικής επιμόρφωσης.
- Αποτελεσματική ανταπόκριση στις ανάγκες εκπαιδευτικών και μαθητών.
- Σε συνδυασμό με τις εμπειρίες των μαθητών, αποτέλεσε την αφετηρία για δημιουργία υλικού στην τάξη.
- Σημαντικό οπτικό υλικό, που παρουσιάστηκε στην τάξη.
- Η ψηφιακή του μορφή ήταν καθοριστική για τη δόμηση του προγράμματος.
- Πολλές προτάσεις για λογοτεχνικά βιβλία – συνέβαλλε στη δημιουργία βιβλιοθήκης στην τάξη.
- Ποικιλία παραπομπών σε ιστοσελίδες.
- Χρησιμοποιήθηκε ευρέως στην τάξη.
- Έναυσμα για ποικιλότητα και δημιουργική έκφραση των μαθητών.

- Η ποικιλία του συνέδραμε στην αναζωογόνηση του ενδιαφέροντος των μαθητών.
- 5) Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρησιμότητα των **επιμορφωτικών συναντήσεων**, που συμμετείχαν οι εκπαιδευτικοί, οι οποίες ήταν διάρκειας 40 διδακτικών ωρών και αφορούσαν στην παροχή διδακτικών προτάσεων και μέσων για τη διαθεματική προσέγγιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

**Καμία (5,17 %)**

**Αρνητικές (4,31 %):**

- Δεν προσέφεραν τίποτα νέο ή ουσιώδες.
- Δεν παρείχαν ιδιαίτερα βοηθητικά στοιχεία για την υλοποίηση του προγράμματος.
- Ανεπαρκή εστίαση σε πρακτικά ζητήματα.
- Απαιτούνταν πιο συγκεκριμένες εισηγήσεις για τη δημιουργική γραφή.
- Έλλειψη οργάνωσης και στοχευόμενων δράσεων.

**Θετικές (90,52 %):**

- Καθοδηγητικές, ενισχυτικές και επανατροφοδοτικές.
  - Ξεκαθάρισαν τους στόχους και το χρονοδιάγραμμα του προγράμματος.
  - Χρήσιμες ιδέες, γνώσεις και στρατηγικές για την υλοποίηση του προγράμματος.
  - Καινοτόμες πρακτικές.
  - Στοχευόμενες οι βιωματικές δραστηριότητες.
  - Θεωρητική υποστήριξη.
  - Συμβολή στην αξιολόγηση της πορείας του προγράμματος.
  - Γνωριμία με τη δράση και τα εκπαιδευτικά προγράμματα της Διεθνούς Αμνηστίας.
  - Ανταλλαγή απόψεων, ιδεών, θεωρητικών και μεθοδολογικών πληροφοριών με εκπαιδευτικούς άλλων σχολείων, για την καλύτερη εκπαιδευτική και παιδαγωγική προσέγγιση του θέματος.
  - Βοηθητικές στην απόφαση για επιλογή δράσεων προς υλοποίηση και προς αποφυγή.
  - Συνδρομή στην καλύτερη αξιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού.
  - Παροχή ιδεών για αξιοποίηση των ΤΠΕ.
  - Βιωματική μάθηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
  - Εστίαση σε περιεχόμενο πρακτικού ενδιαφέροντος.
  - Ανάπτυξη δια βίου γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων καθώς και συνεργατικών πλαισίων.
  - Ευέλικτες και ανταποκρινόμενες στις μεταβαλλόμενες ανάγκες.
- 6) Οφέλη που αποκόμισαν **οι εκπαιδευτικοί** από την υλοποίηση του προγράμματος :
- Προσέγγιση της διαφορετικότητας.
  - Αντίληψη ύπαρξης τρόπων ενεργητικής παρέμβασης στις περιπτώσεις παραβίασης των δικαιωμάτων.

- Ηθική ικανοποίηση και χαρά για τη συμμετοχή όλων σε συλλογικές δραστηριότητες και την επίτευξη των στόχων.
- Υιοθέτηση παιχνιδιών στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής, με ευκαιρίες διάκρισης για όλους, ανεξάρτητα από τις κινητικές δεξιότητες.
- Διεύρυνση έκφρασης των μαθητών μέσα από τη χρήση των ΤΠΕ.
- Σύνδεση αποκομμένων μαθησιακών ενοτήτων διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων – ανάπτυξη της διαθεματικότητας.
- Χρήση των τεχνών και του πολιτισμού για την προσέγγιση ενός θέματος.
- Ικανότητα για διεξοδικότερη διδασκαλία του μαθήματος «Αγωγή του Πολίτη».
- Νέες γνώσεις.
- Πειραματισμός μαζί με τους μαθητές.
- Επαφή με την ευαίσθητη πλευρά των μαθητών.
- Συνειδητοποίηση του ενδιαφέροντος των μαθητών για τη λήψη μέτρων από την παγκόσμια κοινότητα για την ανακούφιση των υποσιτισμένων και κακοποιημένων παιδιών, καθώς και αυτών στις εμπόλεμες περιοχές.
- Συνεργασία στο παιχνίδι με τους μαθητές - Ανάπτυξη θετικής σχέσης («καταλαβαίνομαστε, τώρα, με ένα βλέμμα»).
- Σύμφιξη σχέσεων με τους μαθητές.

7) Οφέλη που αποκόμισαν οι **μαθητές** από την υλοποίηση του προγράμματος :

- Κατανόηση της ταυτότητας και ετερότητας των ανθρώπων μέσα από ανταλλαγή απόψεων, έρευνα στο διαδίκτυο (Συνήγορος του Πολίτη, UNICEF) και επεξεργασία βιβλίων παιδικής λογοτεχνίας.
- Ευαισθητοποίηση και ανάπτυξη κριτικής σκέψης ως προς τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις, τη διαφορετικότητα, το ρατσισμό και την ξενοφοβία.
- Γνωριμία με τις κατηγορίες των δικαιωμάτων.
- Γνωριμία με τους οργανισμούς και φορείς, που ασχολούνται με τα δικαιώματα των ανθρώπων και των παιδιών.
- Συνειδητοποίηση της σημασίας των δικαιωμάτων και της αξίας διαφύλαξης αυτών.
- Διαμόρφωση στάσεων και αξιών.
- Ανάπτυξη της προστασίας και προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως κοσμοθεωρία και ως τρόπο ζωής.
- Σεβασμός στις θεμελιώδεις ελευθερίες των ανθρώπων και ειδικά των παιδιών.
- Σεβασμός στη διαφορετικότητα.
- Αποδοχή της διαφορετικότητας ως βάση μιας δημοκρατικής κοινωνίας.
- Αποδοχή μειονοτήτων.
- Αναγνώριση και άρση στερεοτύπων.
- Ανάπτυξη κριτικής σκέψης για τα δικαιώματα και τη στέρηση αυτών.
- Κατανόηση των συνεπειών της παραβίασης των δικαιωμάτων.
- Βιωματική προσέγγιση και επεξεργασία των εννοιών «δίκαιο» και «αδικία».
- Κατανόηση της έννοιας και των χαρακτηριστικών της ειρήνης.
- Μη αποδοχή οποιασδήποτε μορφής βίας.
- Αντιμετώπιση της βίας με έμφαση στο σχολικό εκφοβισμό.

- Απαλοιφή ρατσιστικών συμπεριφορών.
- Κατανόηση των προβλημάτων των μεταναστών.
- Αντίληψη της ατομικής και συλλογικής μνήμης.
- Δόμηση γνωστικού και ψυχοσυναισθηματικού υπόβαθρου σχετικού με το θέμα των δικαιωμάτων.
- Συλλογική και δημιουργική εργασία.
- Ανάπτυξη ικανότητας αναζήτησης και διεύρυνσης της γνώσης τους.
- Εξοικείωση με προγραμματισμό, οργάνωση και παρουσίαση μιας σύνθετης εργασίας.
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων καλής επικοινωνίας και κλίματος συνεργασίας.
- Υιοθέτηση της επίλυσης προβλημάτων μέσα από τη συζήτηση.
- Απόκτηση τόλμης και αυτοπεποίθησης για παράθεση προσωπικής γνώμης και αντίσταση σε πιεστικές καταστάσεις.
- Ανάδειξη επιμέρους ταλέντων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων.
- Ανάπτυξη διάθεσης για προσωπική αλλαγή.
- Βελτίωση διαπροσωπικών σχέσεων - Αλληλοσεβασμός.
- Βελτίωση του κλίματος της τάξης.
- Αλληλεπίδραση.
- Ανάπτυξη ενσυναίσθησης.
- Γνώση για τα όρια του καθενός.
- Κοινωνικοποίηση και ένταξη στο σχολικό περιβάλλον.
- Εμπλουτισμός σχολικής ζωής.
- Η σκέψη προηγείται της ενέργειας.
- Πρόληψη καταστάσεων αντί για την εκ των υστέρων αντιμετώπιση και επίλυση.
- Έκφραση συναισθημάτων με τη χρήση των τεχνών.
- Καλλιέργεια της ψηφιακής δημιουργικότητας.
- Καλλιέργεια κριτικού γραμματισμού.
- Ανάπτυξη έρευνας, ανακάλυψης, αναζήτησης λύσεων, λήψης πρωτοβουλιών και επιχειρηματολογίας.
- Προετοιμασία μιας τελικής πολυμεσικής παρουσίασης.
- Εξοικείωση με στατιστικά στοιχεία.
- Ανάπτυξη δημιουργικότητας, ομαδικής εργασίας, δημιουργικής έκφρασης.
- Επαφή με παιδιά άλλων χωρών.

8) **Δυσκολίες** που αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί στη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος:

- Καμία ιδιαίτερη δυσκολία (42, 24%).
- Έλλειψη χρόνου - Χρονική πίεση λόγω του μεγάλου εύρους του θέματος, της ταυτόχρονης υλοποίησης και άλλων προγραμμάτων καθώς και της διαθεματικής επεξεργασίας εκτός Ευέλικτης Ζώνης (25,86 %).
- Επιλογή του κατάλληλου υλικού ή προσαρμογή των δραστηριοτήτων στην ηλικία, στα ενδιαφέροντα και στις ανάγκες των μαθητών, μέσα από την πληθώρα των ενδεικτικών προτεινόμενων δράσεων.

- Οργάνωση του χώρου και των μαθητών.
- Συντονισμός βιωματικών εργαστηρίων.
- Έλλειψη χρόνου για εφαρμογή δραστηριοτήτων στο εργαστήριο πληροφορικής.
- Έλλειψη οικονομικών πόρων για μετακινήσεις και αγορά υλικών.
- Περιορισμός στη χρήση πολυμεσικού λογισμικού λόγω παλαιότητας των Η/Υ.
- Προσέγγιση θεμάτων ταυτότητας σε τάξη με αρκετούς μετανάστες.
- Μειωμένο ενδιαφέρον των μαθητών για τυποποιημένες δραστηριότητες.
- Χρήση ποικίλου υλικού για κινητοποίηση αλλά και αποφυγή της μείωσης του ενδιαφέροντος των μαθητών σε ένα ετήσιο πρόγραμμα.
- Η κατανόηση των δικαιωμάτων στην Α΄ τάξη.
- Η «από το σπίτι» νοοτροπία των μαθητών - Άρση στερεοτύπων.
- Προσπάθεια μετατροπής των αποκτηθέντων γνώσεων σε καθημερινή στάση ζωής.
- Ο από τη νομοθεσία αριθμητικός περιορισμός των επισκέψεων.
- Οι ιδιαιτερότητες του Ολοήμερου.
- Η προσέγγιση και κατανόηση των νομικών όρων.

(Εκτός από τις δύο πρώτες, οι υπόλοιπες προαναφερθείσες δυσκολίες κυμαίνονται σε ένα ποσοστό από 1-3%.)

Ως Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων διαπίστωσα, καθ' όλη τη διάρκεια της λειτουργίας του απαιτητικού κατά γενική ομολογία Δικτύου, εκτός από τα προαναφερθέντα, τα παρακάτω:

- Την ανάδυση πολλών συνεργασιών
  - i. μεταξύ δασκάλων και μεταξύ δασκάλων και εκπαιδευτικών ειδικοτήτων, που λειτούργησαν θετικά προς την κατεύθυνση του καταμερισμού της εργασίας, της ανταλλαγής απόψεων, της από κοινού αντιμετώπισης προβλημάτων και της συνδημιουργίας αισθητικών προϊόντων
  - ii. μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, για την από κοινού διερεύνηση ενός σχετικά άγνωστου για την εκπαίδευση χώρου
  - iii. μεταξύ σχολείου και γονέων, για την κοινοποίηση των αποτελεσμάτων του 1<sup>ου</sup> έτους στην ευρύτερη κοινότητα.

Οι συνεργασίες αυτές πιστοποιούν την εκπλήρωση επιμέρους στόχων του Προγράμματος.

- Τον ενθουσιασμό, με τον οποίο εργάστηκαν οι εκπαιδευτικοί σε ένα προαιρετικό Πρόγραμμα, αφιερώνοντας πολύτιμο προσωπικό χρόνο για την επιμόρφωσή τους, για τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού και για το σχεδιασμό των πλέον κατάλληλων δραστηριοτήτων για το/α διδακτικό/ά τους αντικείμενο/α και για την ηλικιακή ομάδα της τάξης τους.
- Το μεγαλύτερο μέρος των εκπαιδευτικών δεν είχε προηγούμενη εμπειρία σε προγράμματα εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα. Η αρχική τους δηλωθείσα ανασφάλεια μετατράπηκε μέσα από την αποφασιστικότητά τους, τη δημιουργική αξιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού, την ανελλιπή συμμετοχή τους στις επιμορφωτικές συναντήσεις και την αλληλεπίδραση με συναδέλφους και μαθητές, σε σταδιακά αυξανόμενη αυτοπεποίθηση για την ικανότητά τους να συνδράμουν



αποτελεσματικά στην αλλαγή των συνθηκών διαβίωσης στην τάξη, αλλά και στο σχολείο γενικότερα.

- Η προσέγγιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα από τις τέχνες και τον πολιτισμό εφοδίασε τους εκπαιδευτικούς με γνώσεις μη τυπικών μεθοδολογιών, εξασφαλίζοντας μια χαρούμενη και δημιουργική μαθησιακή ατμόσφαιρα, που οδήγησε στην αβίαστη επίτευξη των στόχων.
- Παρόλο που η παρουσίαση του προγράμματος και των τελικών του προϊόντων ήταν προαιρετική, παρουσιάστηκε το 24,13% σε χώρο εκτός σχολείου και το 44,82% στο χώρο του σχολείου.

Συγχαίρω όλους τους εκπαιδευτικούς για την ποιότητα των δράσεων που ανέπτυξαν, την επαγγελματική και προσωπική τους συνέπεια και την καθοριστική τους συμβολή στην ανάπτυξη και εξέλιξη του Δικτύου. Τους ευχαριστώ θερμά για τον προσωπικό χρόνο που αφιέρωσαν για την ουσιαστική και αποτελεσματική υλοποίηση του πρώτου μέρους του προγράμματος του Δικτύου, καθώς και για την εποικοδομητική και άκρως ενδιαφέρουσα συνεργασία.

Επίσης, ευχαριστώ:

- Το Διευθυντή της Διεύθυνσης ΠΕ Αν. Θεσσαλονίκης Μιχαήλ Καλογραία, για την ίδρυση και την υποστήριξη του Δικτύου.
- Τον Προϊστάμενο Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης της Περιφερειακής Διεύθυνσης ΠΕ & ΔΕ Κ. Μακεδονίας, Νικόλαο Ακριτίδη, για την υποστήριξη του Δικτύου.
- Το Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας και ιδιαίτερα την Υπεύθυνη των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Ράνια Ελ Αμπάσου και τους εθελοντές παιδαγωγούς για τη διοργάνωση της πρώτης επιμορφωτικής συνάντησης, την παροχή δωρεάν εκπαιδευτικού προγράμματος στα συμμετέχοντα τμήματα και την υποστήριξη, όπου ζητήθηκε.
- Την Action Aid για το δανεισμό εκπαιδευτικής βαλίτσας.
- Τους Σχολικούς Συμβούλους ΠΕ Αν. Θεσσαλονίκης Δημήτριο Σιδηρόπουλο και Ευαγγελία Τύμπα, το Διευθυντή του 7<sup>ου</sup> Δημοτικού Σχολείου Καλαμαριάς Κωνσταντίνο Καψοκαβάδη, την Υπεύθυνη της Παιδαγωγικής Καλλιτεχνικής Ομάδας «Σχεδιά στην πόλη» Αργυρώ Σκίτσα, τους εκπαιδευτικούς – θεατροπαιδαγωγούς Γιάννη Πουταχίδη και Εύη Καπλάνη, το Συνήγορο του Πολίτη και ιδιαίτερα το Βοηθό Συνήγορο σε θέματα Δικαιωμάτων του Παιδιού Γεώργιο Μόσχο και την Αντιεισαγγελέα Ανηλίκων Λευκοθέα Τερζητάνου, για τη συμμετοχή τους ως εισηγητές και εμπνευστές στις επιμορφωτικές συναντήσεις του Δικτύου.
- Τους εκπαιδευτικούς Μαρία Γκίκα και Στέφανο Πούλιο και το διοικητικό υπάλληλο της Διεύθυνσης ΠΕ Αν. Θεσσαλονίκης Νικόλαο Χατζάκη, για τη γραμματειακή υποστήριξη, που προσέφεραν.

## **Βιβλιογραφικές αναφορές**

Andreopoulos, G. J., & Richard, P. C. (1997) *Human Rights Education for the Twenty-First Century*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997.

- Covell, K., Howe, R.B., & McNeil, J.K. (2010). Implementing children's human rights education in schools. In: *Improving Schools*, 13 (2), 1-16.
- Flowers, N. (2004). How to Define Human Rights Education? A Complex Answer to a Simple Question. In: Georgi, V.B., & Seberich, M. (Edt) *International Perspectives in Human Rights Education* (pp. 105-127). Gütersloh: Bertelsmann Foundation Publishing.
- Tibbitts, F. (2005). Transformative Learning and Human Rights Education: Taking a Closer Look. In: *Intercultural Education* 16 ( 2), 107-113.
- ΥΠΑΙΘ. (2012). *Καθορισμός των οργάνων, των κριτηρίων και της διαδικασίας επιλογής και τοποθέτησης των Υπευθύνων, Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας Πολιτιστικών Θεμάτων και Σχολικών Δραστηριοτήτων καθώς και των καθηκόντων και αρμοδιοτήτων τους.* (92998/Γ7/10-8-2012). Ανακτήθηκε από: [www.minedu.gov.gr/publications/docs2012/sxolikvn\\_dr\\_120810.doc](http://www.minedu.gov.gr/publications/docs2012/sxolikvn_dr_120810.doc)
- ΥΠΑΙΘ. (2013α). *Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων σχολικών δραστηριοτήτων.* (163790/Γ7/31-10-2013). Ανακτήθηκε από: [http://dipe-a.thess.sch.gr/kainotomes/politism\\_nomo-entypa.html](http://dipe-a.thess.sch.gr/kainotomes/politism_nomo-entypa.html).
- ΥΠΑΙΘ. (2013β). *Διευκρινίσεις ως προς την Εγκύκλιο Ανακοίνωσης στο Ορθό Αρ.Πρωτ. 126889/Γ7/13-09-2013: Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων (Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας, Πολιτιστικών Θεμάτων).* (165947/Γ7/4-11-2013). Ανακτήθηκε από: [http://dipe-a.thess.sch.gr/kainotomes/politism\\_nomo-entypa.html](http://dipe-a.thess.sch.gr/kainotomes/politism_nomo-entypa.html)